

'Mantelzorg is heftig en tegelijk ook erg verrijkend'

Met het argument van 'de mantel der liefde' hebben we elkaar al heel wat foutjes vergeven en misstappen oogluikend toegestaan. Voor sommige mensen is deze spreekwoordelijke cape echter meer dan een barmhartig accessoire: mantelzorgers nemen een naaste onder hun liefdevolle vleugels en zetten hun leven in teken van de ander. Acteur Kurt Defranco (52) maakte hier een pakkende theatervoorstelling over, waarmee hij volgend cultuurseizoen door Vlaanderen toert.

De voorstelling heet 'Met de mantel der liefde'. Hoe ben je daartoe gekomen?

De aanleiding was eigenlijk een initiatief van de gemeente Knokke-Heist. Die heeft een project op poten gezet, waarbij een jaar lang rond mantelzorg wordt gewerkt. Hiermee wil men mantelzorg meer bekend en bemind maken bij een ruimer publiek en de (potentiële) mantelzorgers sensibiliseren en informeren over de bestaande hulp- en dienstverlening. Als orgelpunt wilden ze een toneelvoorstelling rond dit thema. Ze zijn wellicht bij mij uitgekomen, omdat ik geen onbekende ben in de streek: ik ben van de kust afkomstig. En ook omdat het brede scala aan verschillende soorten voorstellingen op mijn curriculum aantoonde dat ik graag met bijzonder materiaal aan de slag ga.

Waarom voelde jij hier wel iets voor?

Ik geef toe dat ik er wel even over moest nadenken. Ik kende het begrip mantelzorg natuurlijk wel, maar ik had er helemaal geen ervaring mee. Aan de andere kant vond ik het als theatermens wel zinvol om daar iets over te maken. Sowieso probeer ik al eens buiten de lijntjes van het reguliere theaterveld te kleuren en daarnaast sprak het thema me wel aan. Wie is er in godsnaam niet bezig met het levenseinde? Dat zit toch bij iedereen ergens in het achterhoofd. Zo maakte ik samen met dokter Marc Cosyns eerder al nav het boek 'verhalen voor het sterven' een voorstelling over het echte levenseinde. Als je de negentigjarige Paula Semer dan op het podium hoort vertellen over leven en dood, kan je niet anders dan met eerbied, respect en bewondering luisteren. Om terug te komen op mantelzorg: ik wou dus met plezier wat studiewerk verrichten rond dit diepmenselijke thema.

Hoe heb je dat aangepakt?

Voor een toneelstuk heb je een auteur en een regisseur nodig en die ben ik bij onze noorderburen gaan zoeken. Nederlanders hebben een andere mentaliteit om met zo'n thema's om te gaan en ze kunnen dingen vaak beter onder woorden brengen. Ik had al gewerkt met regisseur Vincent van den Elshout, die me ook de aangewezen persoon leek om dit te doen. Tijdens ons eerste gesprek werd al duidelijk dat hij wel ervaring had met mantelzorg, dus we hadden meteen zeer indringende gesprekken. Schrijfster Maud Lazaroms bekeek het geheel dan weer door een psychologische bril door haar achtergrond als seksuologe. Daarnaast ben ik ook met andere mensen gaan praten die zelf de zorg voor een naaste op zich hadden genomen. Met al die input kwamen we tot een heel aangrijpende monoloog.

Licht je al eens een tipje van de sluier op?

Ik speel twee personages: vader Louis en zoon Kobe. Louis is ziek, maar voelt zich niet gelukkig in een rust- of ziekenhuis. Dus er wordt beslist om hem thuis te verzorgen. Omdat de zorg zo veelomvattend is, trekt Kobe bij zijn vader in. Dat is echter helemaal geen evidente keuze, want Kobe heeft zelf een vrouw en kinderen. In de voorstelling zie je dan ook duidelijk hoe Kobe weer meer in de rol als 'zoon van' komt te zitten en nauwelijks nog ruimte heeft om zelf vader of partner te zijn. Hij kijkt elke avond mee naar de herhalings van de herhalings van de herhalings van de herhalings van tv-programma's, maar mist het om languit met zijn vrouw op de bank te liggen. En die gedachte bezorgt hem dan weer een schuldgevoel, want het is toch normaal dat hij voor zijn eigen vader zorgt? Daarin moet hij echter zien dat hij zichzelf niet verwaarloost, want wie zorgt er voor de mantelzorger? Kobe verlangt naar de opluchting wanneer het allemaal voorbij zal zijn, maar natuurlijk niet naar het levenseinde van zijn vader. Dat is een constant gevecht. Daarnaast hebben de heren ook heel intieme gesprekken die zo eigen zijn aan momenten als dit.

Jouw werk kennende zal er ook wel een flinke scheut humor en herkenbaarheid inzitten?

Uiteraard. Het is zeker geen triestige voorstelling en er wordt goed gelachen. Een wijze filosoof zei namelijk ooit dat humor het overstijgen van lijden is en daar sta ik helemaal achter. Zo is Louis gek van de koers en hij wil doodgraag de honderdste Ronde van Vlaanderen meemaken, wat voor een Vlaming sowieso iets herkenbaar is. Tussen 'het leven' en 'de koers' hebben we bovendien een aantal grappige metaforen gevonden. Als een wielrenner valt, wil hij zo snel mogelijk weer de fiets op richting eindmeet, anders is het peloton weg. Een voetballer daarentegen blijft liggen tot hij in beeld komt. (*grinnikt*) Uit de gesprekken met ervaringsdeskundigen heb ik ook heel wat herkenbare anekdotes gehaald. Het zal dus iedereen wel naar de keel grijpen, al is het maar omdat het publiek mee rond het ziekenhuisbed van Louis ziet en dus nauw betrokken is bij alles wat er gebeurt.

Heb je tijdens het maken van deze voorstelling dingen ontdekt die je verrast hebben?

Dat mantelzorg erg veelomvattend is en een grote impact heeft op de persoon in kwestie. Bij mantelzorg heb je enerzijds de fysieke handelingen van verzorgen en helpen. Als zoon je eigen vader wassen of inwrijven tegen doorligwonden, is bijvoorbeeld erg intiem en delicaat. Anderzijds is er de emotionele en mentale kant van de zaak: de dunne grens tussen helpen en betuttelen, omgaan met mensen die je hulp niet accepteren, omdat ze nog zoveel mogelijk zelf willen doen, jezelf wegcijferen versus het schuldgevoel als je toch je batterijen eens moet opladen ... Het is een hele cocktail aan emoties die vaak niet gekend is bij de omgeving. Het geheel is best heftig, maar volgens mij schuilt er ook een enorme rijkdom in als je dat meemaakt in je leven. Hierdoor word je een beter ontwikkeld mens. Ik heb ook gemerkt dat de beslissing om bij iemand te gaan inwonen ook een enorm grote stap is. Je weet wanneer je aan dit avontuur begint, maar niet wanneer het stopt. Die grote boog kan erg spannend worden, want je kan ook niet luidop verkondigen dat je eigenlijk uitkijkt naar het einde. Het leuke bij een toneelstuk is dan weer dat je de binnenkant van het personage naar buiten brengt, waardoor zo'n dingen hier dus wél uitgesproken worden.

Heb jij zelf al met je naasten hierover gesproken: stel dat...?

Elke repetitiedag groeide de vraag steeds meer in mijn eigen bewustzijn: hoe zal ik ermee omgaan als mijn vader of partner zorgbehoevend wordt? Of hoe zal ik me gedragen als ik ziek word? Zoals ik het nu aanvoel door dit toneelstuk, denk ik dat het niet gezond is om de zorg voor iemand helemaal alleen te dragen. Je zou het moeten kunnen opsplitsen met behulp van een soort beurtrol. Ik heb gelukkig nog broers waarmee ik de zorg voor mijn vader zou kunnen delen. **En wat als jij de zorgbehoevende wordt?**

Ik ben ambassadeur van LEIF West-Vlaanderen, wat staat voor Levensende Informatieforum. Ik heb altijd een kaartje op zak waarop mijn wilsverklaring staat voor een waardig levenseinde. Alle documenten daarvoor zijn in orde. Daarvoor heb ik wel eerst een gesprek gehad met mijn gezinsleden. Ik wou weten hoe zij er tegenover stonden als het moment daar zou zijn. Het gesprek was kort, maar mooi. Alles is gezegd geweest. Maar voor het zover is, zou ik zo lang mogelijk actief willen blijven. In Nederland bestaat er het Rosa Spier-huis, een woon- en werkcentrum voor oudere kunstenaars en aan kunst gerelateerde wetenschappers. Het is een wilde droom van mij om in Vlaanderen ook zo iets te ontwikkelen, zodat oude topartiesten nog samen kunnen blijven creëren. Daar zal ik dan zo lang mogelijk te vinden zijn. Ik sta nog altijd het liefst op de planken, dan dat ik ertussen lig.

Woordje van de regisseur

Vincent van den Elshout:

„Samen met mijn broers en zussen heb ik onze beide ouders verzorgd in de laatste fasen van hun leven: vader vijftien jaar geleden en moeder vijf jaar geleden. Op die momenten dacht ik niet dat ik ooit professioneel iets rond het thema mantelzorg zou doen. Nee, toen vond ik het vooral verschrikkelijk zwaar en vroeg me vol zelfmedelijden af waarom ik dat allemaal moest meemaken. Achteraf kan ik zeggen dat het de meest waardevolle tijd van mijn leven is geweest. Ik was dan ook erg enthousiast om aan 'Met de mantel der liefde' mee te werken, want mijn ervaringen waren een geweldige inspiratiebron. Er zitten effectief citaten van mijn eigen vader in verwerkt, bijvoorbeeld van tijdens onze nachtelijke gesprekken. Dan kwamen er onderwerpen ter sprake die we in andere omstandigheden nooit zouden opwerpen. Dat is logisch natuurlijk. Mijn vader werd openhartiger, zachter en bereikbaarder naarmate hij dichter bij de drempel kwam. En onze vragen werden ook steeds concreter. Tijdens de repetities van de voorstelling werd ik dan wel eens emotioneel, ja. Ik vind het vooral een prachtig initiatief van de gemeente Knokke-Heist om het OCMW de vleugels te geven die het verdient om rond dit thema te werken en te sensibiliseren. Zo'n voorstelling is bovendien een heel laagdrempelige manier om mensen met het thema te laten kennismaken, wat trouwens broodnodig is.“

Première 'Met de mantel der liefde': 5 maart in CC Scharpoord in Knokke-Heist.

Andere speeldata: zie www.kurtdefranco.be